

הצבים בגבעת התנ"ך

כל שנה אני הולכת בשעת בין ערביים לכרוק אם פרחו החצבים בין ארמון הנציב לתלפיות. השנה הגעתי לשם רק בערב סוכות, והתאכזבתי

חצב בכתף הנום צילום: חמוטל בר-יוסף

ל שנה אני הולכת בשעת בין ערביים לכרוק אם פרחו החצבים בין ארמון הנציב לתלפיות. השנה הגעתי לשם רק בערב סוכות, ומה שראיתי היו שניים-שלושה קנים עטורי תפרחות, מוהיקנים אחר-נים, מוקפים עשרות עורבים עומדים ברממה מורדה. בארוחת החג סיפרתי על האכזבה לחבורת ידידים, והם קראו במקהלת מהאה: "כדי לראות חצבים את צריכה ללכת לגבעת התנ"ך". חשתי שאין זמן נרוע יותר מהסתיו כדי לבקר שם, הרי הכל יבש ומיובש, אבל למחרת בין הערביים הלכתי לשם, אל הגבעה שמול הר ציון, בין הכנסייה הסקוטית והמבנה החדש של מרכז מורשת בגין, אל כתף הינום, צלע החר המשקיף על גיא בן הינום ועל העיר העתיקה כולה.

האזור הזה היה חלק מהנקרופוליס, עיר המתים שהקיפה את ירושלים. התגלו כאן מערכת קבורה החל מימי מלכי יהודה ועד תקופת שלטון רומי וגמשפו קברי שריפה וקברי פיד חצובים מהתקופה הרומית, שכעת הם גלויים לעין לימינו של ההולך כשביל ומלווים בטבי לאות הסבר. בעונה מציצים כאן מתוך תוכן של האבנים הענקיות שיחי רקפות פורחות, ומתוך תוכה של האבן בוקעים גם שיחי חלמית מצ' רית עמוסי פרחים ורודים מפוספסים.

ערים גדולות רבות בעולם מטפחות את שרידי הטבע בפארקים ובגנים בוטניים: המי סטר הית' בלונדון, הו'רדן רה פלנט בפאריס, הסנטרל פארק בגניו יורק. אבל בירושלים יש עדיין צמחייה טבעית שאינה חלק מתכנון, אלא היא סתם חלק מאזור שעדיין לא נבנה ולא נהפך לפארק. אפשר ליהנות כאן מפרחי בר שצומחים להם בלב העיר ממש, לא בפאר-

נוריות, לא רק משני צדי הדרך מהר הרצל לעין כרם, אלא גם במרכז העיר ממש: בחר-רשת הירח המובילה ממכון הרטמן לתיאטרון ירושלים, במתחם יהודה עמיחי שבינתיים הוא שדה בור שעל פתחו, ליד השער הפתוח, תלוי שיר של עמיחי ועל ראש העיר ירושלים. כאן הלכתי בין שיבולי שעורה ושיבולת שור על שהגיעו למעלה ממותני למרגלות החומה של הכנסייה הסקוטית, על צלע נבעה מכוסה מפת קטיפה ענקית של שיבולים, מעל דרך חברון ההומה, מול הגוף המפעים של חומת העיר העתיקה, בתוך שדה פרחים צבעוני. היו כאן המון נוריות, חודש קודם לכן מדבר של כלניות אדומות ולבנות. אבל המרשים ביותר היה קבוצות קבוצות ננסיות של איריס הסרגל שיצרו כתמים תכלכלים לא סימטריים בתוך מעשה הרקמה הפנטסטי של הטבע. כשהיינו ילדים קראנו לו "פרת הדיו", כי כשמוללים את עלי הכותרת נשאר על האצבעות נוזל תכלכל דמוי דיו וכעורת גפרור מחודר אפשר לכתוב בו על נייר. הפרחים הנחמדים האלה הם התג-למות העדינות והענוה, ובשנים האחרונות לא ראיתי אותם בשום מקום אחר.

עליתי לשם, מקווה למצוא חצבים, במר-רגות האבן ממגרש תנייה גדול וחדש שלמ-רגלות הגבעה – המעבר לראש הגבעה חסום גם מהמגור הסקוטי וגם ממרכז בגין – קשה להאמין שכל זה היה כאן רק לפני כמה חוד-שים. עכשיו בסתיו כל מה שרואים כאן מיובש וקוצי. כמה עשרות גבעולי חצבים רקים וארד-כים, מכוסים לכל אורכן כמעט באשכולות לקטים, ניצבו בעמדת תצפית מול חומת העיר העתיקה על צלע הגבעה. כן, היו כאן לא מעט חצבים, ואני החמצתי אותם השנה.

קים הרשמיים, שבחלקם הינם כתי קבורה של פרחי בר: טיילת ארמון הנציב, למשל, חיסלה מרכז מרהיב של נוריות כתומות ופרחי בר רבים אחרים, וגן הפעמון חיסל חורשת זיתים ואת כל הפרחים שצמחו בה. כאן, ברהובות שנהפכו למרכז העיר, פורחות רקפות בסד' קים שבין המדרכה לגדר האבן ובסדקי אבני הגדרות. משני צדי טיילת הרכבת השתוללו השנה חרדל השרה, שעורת התבור ושיבולת שועל שהפכו לג'ונגלים, וגם החלמית המצ' רית (חוביזה) ופרחיה שהגיעו השנה לממדים, לכמיות ולמקומות חסרי תקדים.

כאשר השמים הורידו השנה גשמי ברכה אפשר היה לראות בירושלים שפע מרגש של